

FORME DE METACOMUNICARE ÎN DISCURSURILE LUI ARMAND CĂLINESCU

MELANIA ROIBU
Universitatea din București

1. Precizări terminologice

În titlul articolului de față, substantivul *metacomunicare*¹ are o accepție largă, fiind utilizat ca termen-umbrel, pentru a desemna toate faptele de reflexivitate a limbajului (inclusiv utilizări catalogate tradițional drept *metalingvistice*², *metadiscursive*³ sau *metaenunțative*⁴).

Enunțurile metacomunicative pot conține atât elemente ale metadiscursului instituționalizat, cât și elemente ale metadiscursului interpersonal, cele două având o funcționare complementară. Dacă metadiscursul interpersonal are în vedere relațiile dintre participanți, așa cum se manifestă ele în situații „obișnuite” de comunicare, metadiscursul instituționalizat se raportează la o „comunitate de practică”⁵ și se concretizează în formule de adresare, orientare spre un public multiplu, intervenții centrate pe mesaj sau pe scopul mesajului, distribuție ierarhică de roluri (*power-based interaction, dominant third party*⁶).

Din perspectivă pragmatoretică, enunțurile metacomunicative sunt considerate un fenomen complex, care include multiple realizări ale actelor cognitive și intercomunicative ale participanților, orientate spre semnălarea, controlarea, explicitarea, evaluarea, ajustarea și negocierea mesajului/mesajelor, în funcție de scopurile și de efectele urmărite în cursul interacțiunii. Ele constituie, adică, o strategie discursivă multifuncțională, care permite identificarea unor treceri între nivelul personal și cel interpersonal, cu eventuale suprapuneri ale celor două, precum și între diferite niveluri metadiscursive. Corelarea diverselor niveluri ale limbajului se realizează prin procedee metadiscursive, precum (auto)citarea, calificarea, clarificarea, evaluarea temei discuției, orientarea spre un public multiplu, (re)definirea termenilor etc.

Comunicarea se înfățișează, în aceste condiții, ca un cumul de mesaje stratificate, cuprinzând, în afara mesajului de bază, și un metamesaj, care arată cum trebuie interpretat cel dintâi (Bateson 1972 și Gumperz 1977, 1982, 1992, *apud* Ilie 2001: 88). Prin urmare, enunțurile metacomunicative se situează deopotrivă în discurs și dincolo de el, în sensul că ele se pot referi la acesta, constituind, în același timp, o parte a ierarhiei discursive. Ele reprezintă

¹ În sens restrâns, substantivul *metacomunicare* și adjectivul corespunzător, *metacomunicativ*, desemnează enunțurile care se referă la comportamentul participanților în cursul interacțiunii verbale.

² Enunțuri care se referă la termenii limbii și la utilizarea lor, vizând lămurirea codului utilizat.

³ Enunțuri care se referă la conținutul sau la forma discursului celorlalți.

⁴ Enunțuri orientate spre discursul propriu.

⁵ Harris (2001: 451); Ilie (2001: 259).

⁶ Vuchinich (1990), *apud* Bousfield (2007: 2215).

acte verbale concomitente și însoțitoare ale mesajului primar, pe care îl comentează sau completează, evaluându-l, în același timp (Ilie 2001: 85).

2. Funcțiile enunțurilor metacomunicative

În general, enunțurile metacomunicative pot îndeplini patru funcții:

2.1. Funcția metaterminologică¹ corespunde funcțiilor referențiale (contextual) și metalingvistice, în accepția lui Jakobson (1963), enunțurile fiind orientate spre conținutul mesajului, cu accent pe structura(re) acestuia. Funcția menționată se activează în cazul structurilor care fac apel la rațiune, bazate, a adă, pe *logos*, urmărind stabilirea unor puncte comune cu receptorul, prin exploatarea locurilor comune (*topoi*), a convingerilor, valorilor și normelor general împărtășite.

2.2. Funcția ludică este axată pe forma mesajului și se bazează pe utilizarea strategiilor de ambiguitate. Contrar lui C. Dominte², în opinia noastră funcția ludică ar reprezenta reversul funcției metalingvistice, cu alte cuvinte, un antimetalimbaj, vom considera că această constituie mai degrabă un caz particular al funcției metalingvistice, prin exploatarea „în joacă” a elementelor codului³. În cazul unei comunități de practică, așa cum este cea reprezentată de Parlamentul românesc, apelul la funcția ludică se explică prin dorința emitorului de a amuza auditoriul, deziderat atins prin combinarea unor elemente predictibile, subsumabile metadiscursului instituționalizat, cu elemente-surpriză, subsumabile metadiscursului (inter)personal.

2.3. Funcția de atribuire⁴ apare în cazul enunțurilor centrate pe *ethos*, care valorifică anumite atribuții ale emitorului⁵, cum ar fi, de pildă, credibilitatea acestuia, competența profesională, concordanța dintre ceea ce spune și ceea ce face etc. Emitorul apare, a adă, în prim-plan, accentul căzând pe gradul de angajare a acestuia față de cele spuse, așa cum rezultă din utilizarea unor mări lingvistice de tipul adverbilor de probabilitate, al verbelor modale sau al actelor verbale comisive.

2.4. Funcția mimetică (de detașare) este specifică structurilor bazate pe *pathos*, apărând în strânsă legătură cu tehnicile de citare⁶. Foarte interesant, în cazul acestor enunțuri, este faptul că, prin însoțirea discursului citat cu diverse comentarii, emitorul evocă vorbitorul citat, exprimându-i, totodată, atitudinea față de acesta. Rezultatul este apariția conotației autonimice⁷ (în care ghilimelele/italicele au funcție de detașare) și a unui mesaj caracterizat prin bivocalitate⁸. Funcția mimetică are puncte comune cu funcția conativă (prin mesajul excentric, orientat spre receptor) și cu cea metalingvistică, prin prezența indicărilor

¹ Ilie (2001: 80, 90).

² Dominte (*et al.* 2003).

³ E drept, însă, că funcția metalingvistică este declanșată de motive obiective, mai exact, de nevoia de a explicita elementele codului utilizat, ca urmare a diverselor tipuri de non-coincidențe: non-coincidențe ale cuvintelor cu lucrurile (concretizate în diferite grade de adecvare a numirii și de adeziune a locutorului la această numire), pe de o parte, și non-coincidențe ale cuvintelor cu ele însele (manifestate în figuri ale ambiguității, de tipul polisemiei și al omonimiei), pe de altă parte. Funcția ludică, în schimb, este motivată subiectiv, fiind subsumată unei intenții stilistice a locutorului.

⁴ Ilie (2001: 90).

⁵ Este un mesaj ego(-)centric care, în clasificarea lui Jakobson, ar corespunde funcției expresive.

⁶ Ilie (2001: 90).

⁷ Structură care presupune citarea unui semn, concomitent cu utilizarea sa.

⁸ Cf. O. Ducrot 1984 (polifonia mesajului), Ch. Bally 1930 (conceptul de „reproducere apreciat”), L. Ionescu-Ruxandoiu 2009 (plurivocalitatea mesajului).

metalingvistice, care vizează extensiunea/proprietatea sensului, sublinierea unor nuanțe semantice etc.

3. Exemple

Cele patru funcții menționate anterior se combină adesea în structura aceleiași unități discursive, așa cum va rezulta din exemplele pe care le vom prezenta în continuare. Primul dintre acestea este centrat pe mesaj (*logos*), pe care îl decupează în secvențe corespunzătoare unui anumit stadiu – aici, cel inițial –, prin intermediul unui ordonator temporal (*dela început*).

Este drept, însă, că enunțul nu rămâne strict în domeniul rațiunii, după cum o dovedește prezența ironiei (*d-l președintele Consiliului a binevoit să ne onoreze cu prezența sa la această dezbateră*), a paralogismului (atac la adresa ideologiei de partid a adversarului – *in-group association*/eul relațional) și a implicaturii din ultima replică :

- (1) *D. Armand Călinescu: D-lor deputați, dați-mi voie, **dela început**, să-mi exprime satisfacerea cu d-l președintele Consiliului a binevoit să ne onoreze cu prezența sa la această dezbateră.*
*D. Gh. Târșescu, președintele Consiliului de Miniștri și ministrul armamentului: D-le Călinescu, să-mi dați voie: majoritatea, cel puțin, o ținem, cu sufletul sunt totdeauna în mijlocul ei și prezent în această încălțare. **Dacă nu m vedeți prea des, este că am a a de mult de lucru cu repararea erorilor guvernării dv.** (Aplauze prelungite, strigăte de «bravo», pe bancile majorității). (...)*
*D. Armand Călinescu: **D-le președintele Consiliului, dintr-un punct de vedere egoist ar trebui să fim satisfiși cu înfăptuirea declarației dv., că actele noastre vor fi dat dv. de lucru și a trebuit să intervenim noi, pentru că dv. să puteți realiza ceva...** (Ilaritate) (A. Călinescu, DP, II, p. 101–102).*

Exemplul următor ilustrează aceeași orientare spre mesaj (*topic-centred talk*), punând în discuție maxima relevanței, în strânsă legătură cu metadiscursul instituționalizat. Asistăm la o interacțiune monitorizată, care implică o distribuție ierarhică a rolurilor. Fragmentul metacomunicativ aparține unui terț (*dominant third party*), care valorizează pozitiv contribuția lingvistică a lui Armand Călinescu, concomitent cu amendarea atitudinii celorlalți participanți:

- (2) *D. Ar. M. Călinescu: În dimineața zilei de 25 Maiu, eu însumi am fost arestat în fața localului de vot din comuna Costești și ridicat de sub ochii judecătorului-președinte, de către unul din candidații pretori. Acesta m-a condus sub escortă și m-a înțeles în camera sa 16 ore, cât a durat votarea. Între timp, ofițerul, un om de o înfățișare inteligentă de altminteri, a încins o convorbire mai lungă cu mine, și mi-a înțeles acest limbaj. (Înteruperi pe bancile majorității)*
*D. C. Meisner, președinte de vârstă: **Așa nu se poate discuta.** Vedeți, sunt întreruperi de multe ori de aici (arătând spre bancile majorității). (Aplauze pe bancile opoziției-uniți). Sunt întreruperi și din partea d-voastră (arătând spre bancile opoziției-uniți). **Ori, d-nii mei, mărțișă și un lucru, d. vorbitor ne grăbește europenele, ascultați-l.** (Aplauze pe bancile opoziției-uniți).*
*D. Dr. D. Economu-Prahova: **S vorbească în chestie și-l ascultăm.** (A. Călinescu – DP, I, p. 13–15).*

Există situații în care funcția metaterminologică apare în combinație cu funcția ludică. Exemplul următor conține forme de metacomunicare și de metalimbaj, alături de figuri retorice de tipul antifrazei, subsumabile funcției ludice a limbajului (*eminentului jurisconsult d. Benteoiu; cei mai puțini în jurisconsult*). Replica inițială, introdusă sub semnul ipoteticului, este cea finală, care

calific intervenția anterioară, au valoare metacomunicativă, în vreme ce lămurirea elementelor codului utilizat (cu tendința de a defini prin antonimie: *delictuos* / *virtuos*), reprezintă o formă de metalimbaj:

- (3) *D. Armand C. Ionescu: ... Dacă am înțeles eu bine, este vorba de o persoană juridică delictuoasă. Eu aș fi foarte îndatorat eminentului jurist d. Bentoiu că, atunci când va lua cuvântul, să expună și pentru cei mai puși în juristul și ce este în primul rând această «persoană delictuoasă»?*
D. Aurelian Bentoiu, raportor: De înțeleg actelor descoperite în primul moment era pentru d-ți virtuoasă? Acesta este un fapt pentru care justiția va aplica sancțiuni.
D. Armand C. Ionescu: Reprezentantul, da. Dar reprezentanța delictuoasă, aceasta cred că este un lapsus. (A. C. Ionescu, DP, II, p. 270)

Este posibil și o dublă orientare a enunțului: spre emițător, *ethosul* aparând în primul planul unui enunț ego-centric, și spre receptor, într-un enunț ex-centric, care exploatează *pathosul*. Pe de altă parte, *ethosul* și *pathosul* apar într-o relație de invers proporționalitate: diminuarea/ridiculizarea *ethosului* oponentului contribuie la sporirea intensității *pathosului* locutorului¹. Amuzarea auditoriului se realizează prin combinarea elementelor predictibile cu cele nepredictibile, a metadiscursului instituționalizat cu cel interpersonal. Replica finală a exemplului de mai jos are valoare metadiscursivă, constatând inadecvarea procedurii respectiv la cadrul instituționalizat reprezentat de Parlament, echivalat cu o „comunitate de practică”:

- (4) *D. Al. Oțetele anu: D-lor, dar acestea sunt lucruri comune, banalități de drept public, care nu au niciun fel de legătură cu chestiunea contestată. (Zgomot, întreruperi). Am trecut și noi prin facultăți, am citit și noi pe Esmein, nu avem nevoie să ni se repete citate. (Zgomot, întreruperi). În eleg pe d. deputat de Argeș, care singur a declarat că pentru prima oară se găsește în Parlament, astfel încât să se explice de ce se crede dator să facă citații din autori. (Întreruperi pe bancile opoziției unite). Acest procedeu este inuzitat în Parlament. (Zgomot) (A. C. Ionescu, DP, I, p. 19–20).*

Exemplul următor ilustrează deopotrivă funcția mimetică și funcția ludică. Prima parte conține o raportare pozitivă la discursul citat (*Să-mi dați voie, d-lor deputați, să afirm că îmi place de-a-neregulă această concepție.*), reprezentând o formă a dialogului (interdiscursiv) consensual la distanță. Pe de altă parte, funcția ludică este orientată spre forma mesajului, urmărind amuzarea auditoriului multiplu. Acest deziderat se realizează prin intermediul unui dublu calambur: primul, situat la nivel fonetic (paronomaza *Armand charmant*), iar cel de-al doilea, la nivel semantic (metonimia cauză / efect: *zahăr dulce*, cu exploatarea polisemiei adjectivului).

- (5) *D. Ar. M. C. Ionescu: ... există o frază pe care înș-o relev astăzi. Se spune anume că «atât așă, cât și Coroana, ne cer nouă, tuturor, ca să ne inspirăm în discuțiile pe care le facem dintr-un sentiment de onestitate și patriotism». Să-mi dați voie, d-lor deputați, să afirm că îmi place de-a-neregulă această concepție.*
D. A. C. Cuza: Ieți foarte generos. Aș putea să vă numesc d. C. Ionescu «charmant». (Ilaritate).
D. Ar. M. C. Ionescu: D. Cuza a fost totdeauna dulce.

¹ Ilie (2001: 86).

D. A. C. Cuza: *Îns f r s m înfrupt dela zah rul d-voastr . (Ilaritate)*
(A. C. Ionescu, DP, I, p. 179).

Se pare, de altfel, că jocul de cuvinte *Armand charmant* a „prins” la public, dovadă că a fost reluat și completat de un alt vorbitor (C. Argetoianu), la câțiva ani distanță, ceea ce dovedește puterea interdiscursului și a istoriei conversaționale (forma dialogismului interdiscursiv la distanță). Funcția ludică se realizează aici printr-un triplu calambur, cele două discutate anterior fiind completate cu o nouă figură fonetică, și anume anagrama (*Armand charmant Marchand*). Funcția ludică se combină acum cu funcția mimetică, de această dată fiind vorba despre un fals mimetism, pus în slujba dialogului conflictual imediat (heteroreluare autoiniat imediat). Ca tehnică primordială, apare reluarea în ecou, bazată pe antifrază. Rezultatul, astfel, un enunț caracterizat prin bivocalitate, fragmentul (p)reluat de la locutorul inițial fiind traversat de efectul pe care îl provoacă asupra interlocutorului și manifestând dimensiunea perlocutorie a mesajului original. Este vorba despre fenomenul de „reproducere apreciat” (Bally 1930), care se bazează și pe infidelitatea ecoului, și care are ca rezultat apariția unui lanț *de re*, unde intonația (ascendentă) joacă rolul unui comentariu suprasedimentar, arătând la ce a reacționat „raportorul”:

- (6) D. Armand C. Ionescu: *Adică ce v închipuiți d-voastră? Că nu am să examinez totul? V rog să așteptați și să luați toate chestiunile în ordine cronologică, să urmăriți momentele cronologice...*
D. C. Argetoianu: *Momentele noastre de fericire vor fi numeroase.*
D. Armand C. Ionescu: *În ce mă privește, legăturile noastre mai vechi mă fac să fiu cu totul bun voiu pentru fericirea d-voastră. (Ilaritate).*
D. C. Argetoianu: *Eu mă obișnuiesc să vă ascult ca «Charmant» C. Ionescu! (Ilaritate). Acum vă ascult ca «Marchand». (Ilaritate)* (A. C. Ionescu, DP, II, p. 214–215).

Exemplul următor se deschide cu o formă de metacomunicare (autoreferință prospectivă), care dezvoltă intențiile comunicative ale locutorului, fiind, de altfel, o concretizare a funcției metaterminologice. Tot valoare metacomunicativă are și replica finală, care califică forma atacului la persoană, abuz sancționat de un terț, mai precis de cel care monitorizează dezbaterile (*dominant third party*). Implicatura la care se apelează ulterior este explicitată prin utilizarea adverbului *ruinos* în structura predicativului. Funcția ludică se manifestă aici prin utilizarea ambiguității referențiale în cazul substantivului *Tischler*, provenit dintr-un substantiv comun¹: trecerea sa ar putea explica printr-o antonomazie, sensul peiorativ fiind subliniat și de combinația substantivului (devenit) comun cu un sufix diminutiv *tischleric*:

- (7) D. Ar. M. C. Ionescu: *D-lor deputați, nu voi intra în această controversă juridică, pentru că voi lăsa ca instanțele judecătorești, care de sigur vor fi sesizate, să examineze și să curme această controversă ...*
D. Marin Stănoiu: *Să numim un supra-arbitru, ca la afacerea Tischler. (...)*
D. Ar. M. C. Ionescu: *Vă rog să vă explicați imediat, iar dacă nu o faceți, sunteți un calomniator.*
D. Marin Stănoiu: *Veți vedea gazetele mâine, în care sunteți denumit «tischleric» de ani de zile și n-ai spus odată o vorbă (...). Vi s-a spus «tischler» prin toate gazetele.*

¹ În germ., *tischler* „tâmplar”, „dulgher”, posibil aluzie la proprietățile forestiere importante ale lui A. C. Ionescu.

D. Ar. M. C linescu: *A a precum d-lui Argetoianu i s-a spus câ iva ani «Schuller». (Zgomot). Vede i unde v duce, dac v întoarceam cuvintele.*

D. I. Mihalache: *Este pentru prima dat când aud o astfel de întrerupere i v d o astfel de uzan de pe b ncile deputa ilor. Alt dat se obi nuia s se spun astfel de lucruri numai din partea unor oameni f r r spundere, din cafenele. Ast zi, se spun aceste lucruri de pe b ncile deputa ilor i, când sunte i soma i s v explica i, da i înapoi. Este ru inos acest lucru i ar trebui ca guvernul s v disciplineze odat . (Zgomot).* (A. C linescu, DP, I, p. 169–170).

Ultimul exemplu pe care îl discut m se bazeaz pe utilizarea replicilor-ecou, puse în slujba dialogului conflictual (func ia mimetic). Asist m la un schimb verbal care este scena unei confruntri între defini ii i coninuturi: acela i cuvânt este înc rcat cu seme diferite, peiorative vs. ameliorative. Înscriindu-l într-o construc ie care inverseaz punctul de vedere ini ial, se propune o alt defini ie a termenului. Enun ul este centrat, a adar, pe mesaj, pe *logos*, reprezentând o form de realizare a func iei metaterminologice. Jocul nu mai este la nivel lexical, ci la nivel discursiv, bazându-se pe identitatea unor cuvinte ale c ror defini ii sunt implicit opuse. Aici, elementul reluat are un statut hibrid, trimi ând simultan la discursul celuilalt i la discursul propriu. Se actualizeaz , astfel, i func ia ludic , prin exploatarea „în joac ” a anumitor ambiguit i lexico-semantic: *a (se) felicita, tradi ie, prezent, viitor*. Ultima replic se situeaz la interferen a func iei mimetice cu func ia ludic , prin utilizarea unei figuri logice de tipul antifrazei: *cu mintea sa foarte ager i foarte fecund în aceast privin (...)*.

(8) D. Ar. M. C linescu: *Dac toate informa iile d-voastr sunt de felul acesta, d-le ministru, v rog s -mi permite i s spun c nu v felicit.*

D. Eduard Mirto: *ti i d-voastr c situa ia intern este de a a fel, încât trebuie s ridic m garan iile constitu ionale?*

D. Ar. M. C linescu: *D-voastr nu sunte i un partid politic.*

D. C. Argetoianu: *Ne felicit m.*

D. Ar. M. C linescu: *V felicita i, dar atunci, dac nu sunte i un partid, d-voastr , socoti i în întâmpl toarea colectivitate de ast zi, nu ave i nicio tradi ie. (Ilaritate pe b ncile majorit ii).*

Voci de pe b ncile majorit ii: Nu avem tradi ia demagogiei.

D. Traian Dimitriu- oimu: *Avem tradi ia bunului sim i a bunei credin e.*

D. Ar. M. C linescu: *Îmi pare bine c repudia i orice tradi ie, dar îmi da i voie s adaog c nu ave i niciun fel de viitor.*

Voci de pe b ncile majorit ii: Avem prezentul.

D. Ar. M. C linescu: *Presupunând chiar i vreau s v fac pl cerea c dup expirarea acestui termen conven ional va veni d. ministru de interne i cu mintea sa foarte ager i foarte fecund în aceast privin , va spune: în definitiv, de ce s fi i ale i pe patru ani, i nu pe opt ani?* (A. C linescu, DP, I, p. 173–176).

4. Concluzii

Comentariile metacomunicative pot îndeplini patru func ii, dup cum sunt centrate pe coninutul mesajului/*logos* (func ia metaterminologic), pe forma mesajului (func ia ludic), pe *ethos* (func ia de atribuire) sau pe *pathos* (func ia mimetic). De cele mai multe ori, în aceea i unitate discursiv se combin dou sau chiar trei func ii, ceea ce explic apari ia unor structuri complexe, în care mesajul primar este dublat de un metamesaj, care îl comenteaz sau completeaz , evaluându-l, în acela i timp. Indiferent îns de elementul focalizat, toate categoriile

de enun uri metacomunicative sunt mai mult sau mai pu in cuantificabile din punctul de vedere al densit ii metalingvistice¹.

Exemplele discutate au eviden iat faptul c enun urile metacomunicative contribuie la (re)negocierea pozi iei interactan ilor, în m sura în care atât emi torul, cât i receptorul (eventual, ter ii) sunt implica i în co(e)laborarea discursiv .

Unele comentarii metacomunicative sunt declan ate de diverse tipuri de paralogisme, îndeosebi de atacul la persoan . Ele calific for a atacului, marcând inadecvarea la contextul situa ional (în cazul de fa , la comunitatea de practic reprezentat de Parlamentul românesc din perioada interbelic). Aceste ab(-)uzuri sunt în mod frecvent sanc ionate de un ter (*dominant third party*).

Alteori, enun urile metacomunicative vizeaz explicitarea, ajustarea i negocierea mesajului/mesajelor în func ie de scopurile urm rite de participan i. Prin intermediul acestor enun uri, se pot realiza treceri între nivelul personal i cel interpersonal, eventual i între diferite niveluri metadiscursive, corelate prin procedee precum (auto)citarea, calificarea, clarificarea, (re)definirea termenilor etc.

CORPUS

C linescu, Armand, 1993, *Discursuri parlamentare*, Bucure ti, Editura Quadrimpex, vol I–II.

BIBLIOGRAFIE

- Bally, Charles, 1930, „Antiphrase et style indirect libre”, în *A Grammatical Miscellany offered to Otto Jespersen on his seventieth Birthday*, Genève, p. 331–340.
- Bousfield, Derek, 2007, „Beginnings, middles and ends: A biopsy of the dynamics of impolite exchanges”, *Journal of Pragmatics*, 39, p. 2185–2216.
- Dominte, Constantin, 2003, „Func iunile i caracteristicile definitorii ale limbajului”, în Zamfira Mihail (coord.), *Lingvistica general* , Bucure ti, Editura Funda iei România de Mâine, p. 83–103.
- Dirven, R., R. Frank and C. Ilie (eds.), *Language and Ideology*, volume II: *Descriptive Cognitive Approaches*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.
- Ducrot, Oswald, 1984, *Le dire et le dit*, Paris, Éditions de Minuit.
- Eemeren, van Frans H., Rob Grootendorst, J. Anthony Blair, Charles A. Willard (eds.), 1999, *Proceedings of the 4th Conference of the International Society for the Study of Argumentation*, Amsterdam: SICSAT.
- Harris, Sandra, 2001, „Being politically impolite: extending politeness theory to adversarial political discourse”, *Discourse & Society* Vol 12 (4), p. 451–472.
- Ilie, Cornelia, 2001, „Unparliamentary language: Insults as ‘cognitive forms of ideological confrontation’”, în Dirven, Frank Ilie (eds.) 2001: 235–263.
- Ilie, Cornelia, 2003, „Discourse and metadiscourse in parliamentary debates”, *Journal of Language and Politics*, 2, 1, p. 71–92.
- Ionescu-Rux ndoiu, Liliana, 2009, „Plurivocalitate i perspectivare în discursul parlamentar românesc din sec. al XIX-lea”, comunicare sus inut la al 9-lea Colocviu al Catedrei de Limba Român *Limba român . Controverse, delimit ri, noi ipoteze*, 4–5 decembrie 2009).
- Jakobson, Roman, 1963, *Essais de linguistique générale*, Paris, Éditions de Minuit.
- Rey-Debove, Josette, 1978, *Le métalangage. Etude linguistique du discours sur le langage*, Paris, Le Robert.
- Rey-Debove, Josette, 1997a, *Le métalangage*, 2ème édition, Paris, Mason & Armand Colin.

¹ Concept introdus de Rey-Debove (1978 i 1997a).

Metacommunicative Means in the Discourses of Armand C linescu

This paper is concerned with presenting the variety and the functions of the metacommunicative structures, as shown by the discourses of Armand C linescu. Such structures are usually connected with four functions, taking into account the element which is focused upon: the content of the message/ the logos (the metaterminological function), the form of the message (the ludic function), the ethos (the attributive function) or the pathos (the mimetic function). Often, two or even more functions work together, which result in multilayered structures, where the main message is accompanied by a metamessage that comments on or evaluate the former.

The metacommunicative structures aim at explaining, negotiating and adjusting the message(s) in accordance with the goals of the participants; they also mediate the passage between the personal and interpersonal levels, as well as between different metadiscursive levels, which are connected by different means, such as (self)quotation, qualification, explanation, (re)defining the terms, etc.